

Birtoktervezési és rendezési ismeretek 14.

A KÖLCSÖNÖS MEGFELELTETÉS ÉS A BIRTOKRENDEZÉS

Katonáné Gombás, Katalin

Birtoktervezési és rendezési ismeretek 14.: A KÖLCSÖNÖS MEGFELELTETÉS ÉS A BIRTOKRENDEZÉS

Katonáné Gombás, Katalin

Lektor: Dr. Máthay , Csaba

Ez a modul a TÁMOP - 4.1.2-08/1/A-2009-0027 „Tananyagfejlesztéssel a GEO-ért” projekt keretében készült. A projektet az Európai Unió és a Magyar Állam 44 706 488 Ft összegben támogatta.

v 1.0

Publication date 2010

Szerzői jog © 2010 Nyugat-magyarországi Egyetem Geoinformatikai Kar

Kivonat

Ennek a témakörnek a megírásakor azt a célt tűztük ki, hogy olyan átfogó ismertetést állítsunk össze, mely betekintést ad a” kölcsönös megfeleltetés” és az Európai Unió Közös Agrár Politikája (CAP) eszközzrendszerének összefüggéseibe, melyek alappillére a birtokrendezés.

Jelen szellemi terméket a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény védi. Egészének vagy részeinek másolása, felhasználás kizárólag a szerző írásos engedélyével lehetséges.

Tartalom

14. A KÖLCSÖNÖS MEGFELELTETÉS ÉS A BIRTOKRENDEZÉS	1
1. 14.1 Bevezetés	1
2. 14.2 Agrármodernizáció, európai agrármodell	1
3. 14.3 A többfunkciós mezőgazdaság és a birtoktervezés	4
4. 14.4 A közös Agrár- és Vidékpolitika (CARPE) Magyarország számára felkínált lehetőségei	5
5. 14.5 A kölcsönös megfeleltetés értelmezése	6
6. 14.6 A kölcsönös megfeleltetés európai uniós jogi szabályozása	9
7. 14.7 A kölcsönös megfeleltetés követelményei a Natura 2000 hálózatba sorolt területek földhasználatára	13
7.1. 14.7.1 A NATURA 2000 területek kialakítása	14
7.2. 14.7.2 A Natura 2000 űrlap és adatbázis	14
7.3. 14.7.3 Hatásvizsgálat és jelentési, monitorozási kötelezettségek	15
7.4. 14.7.4 A Natura 2000 hálózat irányelvei	16
7.5. 14.7.5 A Natura 2000 hálózat hatása a föld (terület) használatra	16
7.6. 14.7.6 A Natura 2000 területek kijelölésének és szabályozásának hazai gyakorlata	17
7.7. 14.7.7 A Natura 2000 jelenlegi helyzete	18
8. 14.8 Következtetések a kölcsönös megfeleltetésre vonatkozóan	18
9. 14.9 Összefoglalás	19
10. 14.10 A tárgymutató, fogalomtár	20

14. fejezet - A KÖLCSÖNÖS MEGFELELTETÉS ÉS A BIRTOKRENDEZÉS

1. 14.1 Bevezetés

A mezőgazdasági vállalkozások és a kapcsolódó hatóságok, érdekképviselői szervezetek által az EU csatlakozást követően gyakran emlegetett kifejezés a kölcsönös megfeleltetés. Hazánkban esetenként nem a pontos értelmezése rögzült, sőt gyakran a követelményeket sem megfelelően értelmezik.

Tisztázni kívánjuk a modulban, a kölcsönös megfeleltetés lényegét, milyen közösségi jogi szabályokon alapul, melyek a tagországok megkerülhetetlen kötelezettségei, mekkora a mozgásterünk, hol állunk most (az állam és a gazdálkodók) a kötelezettségek teljesítése terén? Az EU jogi környezetből levezetjük a tagállamok kötelezettségeit. (Dorgai et al., 2009)

A modul második fejezetében, az agrármodernizációval és az európai agrármodellel foglalkozunk, majd a harmadik fejezet a többfunkciós mezőgazdaság megvalósíthatóságát és a birtoktervezés kapcsolatát tárgyalja. A negyedik fejezet, a Közös Agrár- és Vidékpolitika (CARPE) Magyarország számára felkínált lehetőségeit mutatja be. Majd a „kölcsönös megfeleltetésről” kap bővebb ismereteket, és azt követően megvizsgáljuk, hogy a KAP (Környezet Agrár Politika) eszközszerében miként valósul meg a „kölcsönös megfeleltetés”.

A fejezetből Ön megismeri:

- Agrármodernizációt, európai agrármodellt;
- A többfunkciós mezőgazdaság és a birtoktervezés kapcsolatát;
- A Közös Agrár- és Vidékpolitikát (CARPE), valamint általa Magyarország számára felkínált lehetőségeket;
- A „kölcsönös megfeleltetés” fogalmát;
- A „kölcsönös megfeleltetés” európai uniós jogi szabályozását;
- A „kölcsönös megfeleltetés” helyét és szerepét és a CAP eszközszerében;
- A „kölcsönös megfeleltetés” Natura 2000 hálózatra vonatkozó előírásait.

A fejezet anyagának elsajátítása után Ön képes lesz:

- Értően ismerni az európai agrármodellt;
- Összefüggéseit feltárni a többfunkciós mezőgazdaságnak és a birtoktervezés kapcsolatának;
- Felsorolni a Közös Agrár- és Vidékpolitika (CARPE) Magyarország számára felkínált lehetőségeket;
- Megindokolni a „kölcsönös megfeleltetés” és a CAP eszközszerének kapcsolódási pontjait;
- Összefüggéseiben értelmezni a Natura 2000 hálózat működését és a „kölcsönös megfeleltetés” előírásait.

2. 14.2 Agrármodernizáció, európai agrármodell

Sikeres 25 évet (1960.–1985.) tudhat maga mögött a magyar mezőgazdaság: Anyagi gyarapodás, szociális biztonság jellemezte a magyar falvakat. A nagyüzem, kisüzem háztáji eredményesen és hatékonyan működött együtt. A területegységre jutó termésmennyiségek megkétszereződtek, a mezőgazdaság exportaktívuma jelentős mértékben járult hozzá a fizetési mérleg egyensúlyban tartásához. (Szabó, 2004)

A KÖLCSÖNÖS MEGFELELTETÉS ÉS A BIRTOKRENDEZÉS

Rendszerbeli gyengeségek, az eltelt évtized útkeresése, többszöri irányváltás és a csatlakozás miatt egyre erőteljesebben jelenik meg a szakirodalomban az **ökoszociális piacgazdasági elvekre épülő többfunkciós agrármodell** megalkotásának igénye. Ennek a főiránynak a tézisszerű összefoglalását adjuk meg Ángyán (2001.) után az alábbiakban: „Az iparszerű gazdálkodás teljesítette történelmi feladatát. Ez a gazdálkodási rendszer nem a helybelieknek ad munkát, egészséges környezetet és ehető táplálékot, hanem a helyi hagyományokkal és kulturális értékekkel szemben szinte kizárólag a beszállító iparok és az ezeket zömében megtestesítő multinacionális cégek érdekeit szolgálja. Ez a rendszer a természeti és társadalmi környezetet egyaránt veszélyezteti, energetikai és közgazdasági szempontból is irracionális, hosszú távon fenntarthatatlan, termékei rossz minőségűek, kemikáliákkal szennyezettek, táplálkozásfiziológiai értékük rossz, fogyasztásuk komoly humán-egészségügyi problémákhoz vezet, és a fizetőképes piacokon mindezek következtében alig értékesíthetők. A világelelméleti problémákat sem az eddig is intenzíven művelt régiók ipari ráfordításainak további növelésével lehet megoldani. E problémák a rendszer logikáján belül maradó technológiai tökéletesítéssel, technikai modernizációval és ipari ráfordítás-növeléssel nem oldhatók meg.” Olyan gazdálkodási stratégia-, rendszer- és szerkezetváltásra van szükség, amely környezetérzékenységét, terhelhetőségét, termelési adottságait, valamint a mezőgazdálkodás egyéb (környezeti, regionális, foglalkoztatási, szociális, kulturális, stb.) feladatait is figyelembe veszi. Az Európai Közös Agrár- és Vidékpolitika (CAPRE: Comon Agricultura and Rural Polici for Europe) 1992 óta építi a **termeléspolitikai** pillért kiegészítő **vidékpolitikai**-, a **környezeti**, **társadalmi**, **regionális**, **szociális** és **foglalkoztatási** elemekre épülő **pillért**. Támogatások oldaláról **csökkennek a termelés és nőnek a vidékpolitikai célok** megvalósítását szolgáló források. (Mindez tükröződik az Agenda 2000, az EU 2000–2006. közötti időintervallumra szóló költségvetésben. Az EU közös Agrár és Vidékpolitikai keretéből az országban minden felhasznált forinthez három forint közösségi támogatás vonható be. Ennek összege 2006-ban 250 milliárd Ft.)

Az uniós tagországoknak a 90-es évektől kötelező a hazai viszonyokhoz igazodó agrárkörnyezeti program koncepciójának és gyakorlatának kialakítása. Olyan programot kellett meghirdetni, amelynek feladata a környezet, a természet védelmét, a táj fenntartását és megőrzését célzó mezőgazdasági termelési módszerek kialakítása és terjesztésének támogatása. Ezért készült el hazánkban is 1999-ben a **földhasználati zónarendszerre építve a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program (NAKP)**. Megvalósulását kormányhatározat támogatta.

Célprogramjai:

- Agrár-környezetgazdálkodási alprogram;
- Integrált gazdálkodási célprogram;
- Ökológiai gazdasági célprogram;
- Extenzív gyephasznosítási célprogram;
- Vizes élőhely-hasznosítási célprogram;
- Érzékeny Természeti Területek célprogramja;
- Képzési, kutatási-fejlesztési, szaktanácsadási és demonstrációs programok. (Szabó,2004)

Az **Európai agrármodell**, olyan mezőgazdasági modell megalkotása, amelyik valamennyi tagország számára elfogadható lenne. Célazonosság ellenére a célhoz vezető utak nagyon eltérőek. Az útkeresést érdekellentétek, heves viták kísérik. Terjedelmi korlátok miatt sem vállalhatjuk az egyes országok álláspontjainak bemutatását, az osztrák eredmények sorolásával szeretnénk az eddigi magyar útkeresést igazolni, a modell továbbgondolását segíteni.

Szakirodalom alapján, elsősorban az EU Mezőgazdasági Minisztereinek Tanácsa soros elnökét, Wilhelm Molterer (1999.) minisztert idézzük:

Az európai modell, amely az osztrák sikerek titka, megkülönböztet másoktól minket.

Alapértékei ennek a modellnek:

- Szilárd demokrácia és erre épülő demokratikusan legitimitált döntési struktúrák,
- A szociális piacgazdaság koncepciójának ökoszociális piacgazdasági modellé fejlesztése,

A KÖLCSÖNÖS MEGFELELTETÉS ÉS A BIRTOKRENDEZÉS

- Szociális stabilitás jól kiépített ellátórendszerekkel,
- Magántulajdon, teljesítmény, felelősség, stb.,
- Az ökológiai irányultság kiterjesztése a politika széles területeire,
- Kulturális sokszínűség, mint erősség és nem, mint hátrány.

Ebbe az európai modellbe és értékrendszerbe kell, hogy ágyazódjon be az európai mezőgazdálkodás modellje, mely e kontinens történelmére épül, és amelyre kontinensünknek, kultúránknak, tájainknak és társadalmainknak szüksége van.

Az európai agrármodell felfogható úgy is, mint egy politikai, pontosabban társadalompolitikai jövőkép. Egy olyan jövőkép, amely egyáltalán nem csak Európa parasztságának, hanem mindannyiunk számára fontos, mert életünk alapjainak jövőjét határozza meg.

A mezőgazdálkodás európai modelljének **dimenziói** lehetnek:

- **Többfunkciós** mezőgazdaságot akarunk, azaz olyan mezőgazdaságot, amely minden - élelmiszertermelési, ökológiai-környezeti, valamint regionális, társadalmi - funkcióját betölti, melyeket a társadalom elvár tőle. Ez megkülönböztet bennünket azoktól az egy-dimenziós agrárkonceptióktól, amelyeknek középpontjában például csak az élelmiszerek termelése áll, és egyéb feladatokat nem vesznek figyelembe.
- **Fenntartható** mezőgazdálkodást akarunk, vagyis olyan mezőgazdaságot, amely tartósan abban a helyzetben van, hogy e többféle funkcióját egyaránt el tudja látni. Egyrészt azáltal képes erre, hogy fenntartható termelési módszereket alkalmaz. Például a vízjogi játékszabályok követésétől egészen az állatvédelmi előírások betartásáig. Másrésztől annak beismerése által, hogy e termelési, gazdálkodási mód nagyobb költségeit kompenzálunk, környezeti valamint társadalmi, regionális teljesítményeit honorálunk kell.
- **Egész területünkre kiterjedő** („területfedő”) mezőgazdaságot akarunk, amely védett vagy hátrányos helyzetű térségeinkben ugyanúgy jelen van, mint agrártermelési régióinkban, de itt ökoszociális feladatai kerülnek előtérbe, mely egy olyan magas hegyvidékekkel borított országban, mint pl. Ausztria létfontosságú.

Végezetül **versenyképes** mezőgazdaságot akarunk, olyan mezőgazdaságot, amely megállja a helyét a piacokon is. A verseny számunkra azonban tisztességes **versenyt** jelent, vagyis azokat az „ökoszociális játékszabályokat”, amelyeket az európai mezőgazdaság modellje magába foglal és gyakorlata betart, azokat a WTO (World Trade Organisation; Világkereskedelmi Szervezet) keretei között is rögzíteni kell.

Túlélési kérdés a piacgazdaság **szociális** és **ökológiai** keretfeltételeinek meghatározása. Ebben a paradigmaváltásban a mezőgazdaság úttörő szerepet játszhat, ha az ökoszociális piacgazdasági modellt következetesen alkalmazza.

Még mindig olyan gazdasági rendszerben élünk, amely rövidtávra orientált. A mezőgazdaság fenntartható gyakorlatával és tapasztalataival megtermékenyítő hatással lehet az egyéb szektorokra is. Különösen az ökológiailag érzékeny régiókban, ahol a természetbe való beavatkozások hosszú távú hatásai világosan láthatóak és érezhetőek, megtanulta a mezőgazdaság az alkalmazkodás és a fenntarthatóság jelentőségét. Ausztriában az osztrák gazdaságok 70%-a, a mezőgazdasági területnek pedig 90%-a vesz részt az agrár-környezeti programban (ÖPUL: Österreichisches Program für Umweltgerechte Landwirtschaft, Környezetbarát Mezőgazdálkodás Osztrák Programja). Az EU-átlag e tekintetben 20 %.

Az EU tagországainak, a korlátozás nélküli liberális világkereskedelem küzdőterében, külön-külön is meg kell találni azt a modellt, amelyik a versenyhátrányoktól megmenti a termelőket.

Jó szándékkal feltételezhető, hogy **Európa elkötelezte magát a többfunkciós mezőgazdaság mellett**. A megvalósítás esélyeit azonban számos tényező (tőkeérdekeltségek, élelmiszer-gazdasági szerkezetek, amerikanizálódási folyamatok, stb.) nehezíti. Az egymással szemben álló két irányzat harca minden szinten (termelés, értékesítés, oktatás, kutatás, fejlesztés, stb.) és mindenhol folytatódik. A közeljövő **birtokstruktúra korszerűsítése**, a tervezés szintjén már elkezdődött a térségi-, kistérségi programok is jól szolgálhatják a helyes modellválasztást, a sajátosan magyar modell megtalálását és megvalósítását. A **természetvédelem, a mezőgazdaság és a vidék „hármásának”** együttműködését köztudottan növekvő forrásokkal támogatja az EU közös Agrár- és Vidékpolitikája. A mennyiségekhez kötődő kompenzációs keretek csökkenő volumenéből ezzel szemben pedig mindig több jut a második irányzat követőinek.” (Szabó,2004)

3. 14.3 A többfunkciós mezőgazdaság és a birtoktervezés

A többfunkciós hosszú távon is működőképes, fenntartható mezőgazdálkodás alapelvei közé tartozik a csaknem teljes **környezeti alkalmazkodás**. Feltételezi, hogy a termőföldet mindenhol arra és olyan intenzitással használják, amire a legalkalmasabb, illetve amit képes károsodás nélkül elviselni.

A módszer olyan rendszereket keres és talál, amelyek **minden tényezője a legjobban, alkalmazkodik** a folyamatosan változó feltételekhez. (Ezen általában az idők során kiválogatódott - ökológiai szempontokat, a helyi természeti-, társadalmi, és kulturális erőforrásokat értékükön kezelő - helyi rendszereket értünk.)

A gazdálkodás a **térgazdasági, környezeti és társadalmi-, regionális funkcióit** egyaránt figyelembe veszi. A termelőt és a fogyasztót egymáshoz közelebb hozza, javítva ez által a termelő és fogyasztó bizalmi viszonyát.

További jellemzője e rendszernek:

- A védelmi, termelési és fogyasztási funkciók harmóniáját megvalósító **földhasználat**, és az **ágazati arányok** ökológiai harmonizációja,
- **Emberléptékűség** az üzem- és táblaméret, védelmi szempontok, környezet és tájvédelem, termelési-, technológiai szempontok, művelési ág racionalizáció, stb. szakterületein.
- **Sokszínűséget védő**, magas minőséget előállító-, valamilyen típusú foglalkozást biztosító gazdálkodási rendszerek alkalmazása. Körfolyamatok szervezése a termelés minden szintjén.
- **Táji-, termőhelyi alkalmazkodás** tájba illő biológiai alapok, sokszínűség monokultúra helyett tájakhoz illő agrotechnika a talajműveléstől a betakarításig, teljes alkalmazkodás az agroökológiai adottságokhoz.
- **A növényi produkció az állatteltartó képesség és az állatlétszám összhangja.**
- A **vidék** megtartó képességének erősödését szolgáló, a helyi közösségekre, munkaerőre és értékekre épülő gazdálkodási rendszerek használata. (Szabó, 2004)

A XX. század utolsó éveiben a szakértők az egyes térségek eltérő adottságai miatt **különböző típusú mezőgazdasággal** számoltak (AGT., 1998. 9. sz.):

- **Versenyző, profitorientált mezőgazdaság** működjön az átlagosnál kedvezőbb területeken. (Számos ok miatt megvalósításához jelenleg csak a természeti feltételek adtak.).
- **Különleges termőhelyeken folytatott termelés** olyan termőhelyeken, ahol az egyedi értékek a piacokon legkeresettebb termékek előállítása mellett folyhat. (Borvidékek, gyümölcs és zöldségtermelő helyek optimális feltételrendszer mellett ezeken a területeken is lehet profitorientált a termelés.).
- **Extenzív mezőgazdálkodás** alacsony eszközigenyű, környezetbarát termelés szervezése támogatással. (Ezeken a területeken - kellő ösztönzők mellett - gyógynövények, biotermékek előállítására is gondoltunk.).
- **Foglalkoztatást javító, szociális típusú mezőgazdaság** tervezhető azokon a területeken, ahol a társadalompolitikai érvek (munkanélküliség csökkenése, morális káros hatások) indokolják.
- **Családi szükségletekre termelő, helyi ellátást javító mezőgazdaság** olyan kistelepüléseken, tanyákon ahol ellátási hiányok is előfordulhatnak. (Ez a szociális forma is csak támogatással működtethető.).
- **Visszavonuló mezőgazdaság** a leggyengébb területeken. 762000 ha erdőszítésével és 788000 ha gyepeként való hasznosításával számolhatunk félévszázados távlatban. (A változtatás üteme a támogatás mértékének függvénye.).
- **Környezetvédelmi, tájvédelmi funkciót ellátó mezőgazdaság** azokon a területeken, ahol az **értékmegőrzés** és a **védelem** fontosabb az árutermelésnél. (Ilyenek a természetvédelmi területek, nemzeti parkok, talajvédelem, az árvíz elleni védelem területei.)

A KÖLCSÖNÖS
MEGFELELTETÉS ÉS A
BIRTOKRENDEZÉS

A vázlatosan bemutatott átalakítást (földhasználati reformot) úgy kell megvalósítani, hogy az intenzív gazdálkodás területeitől, a versenyző, a profitorientált gazdálkodástól ne vonjon el pénzeszközöket. (Szabó, 2004)

Ma, a magyar mezőgazdaság sem csak élelmiszereket és nyersanyagokat „termel”, de kultúrát is őriz és munkahelyeket teremt. Ebből következik, hogy „az agrárpolitika ma már egyáltalán nem csak termeléspolitika, hanem környezet és vidékpolitika is” (Ángyán, 2001). Erre a felismerésre épül a mezőgazdaság európai modellje és a magyar **Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program (NAKP)** is. A nemzeti program uniós programhoz való összekapcsolásával szerezhető források a hazai agrárium, a vidék és a természetvédelem számára.

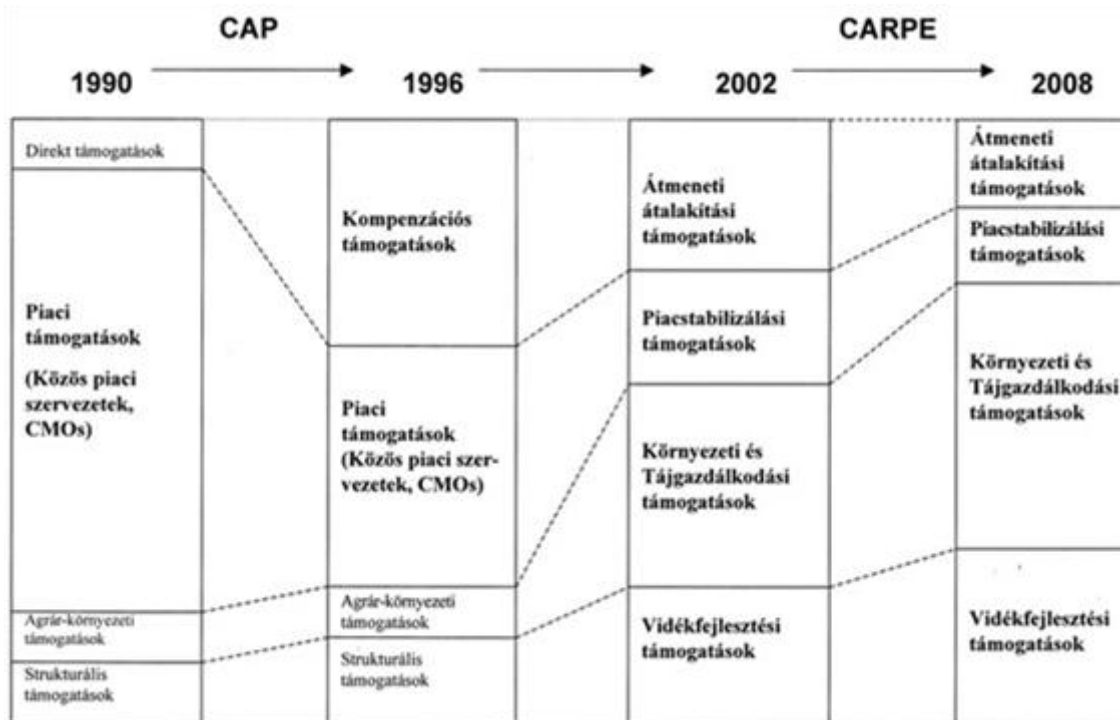
Nemzetközi és hazai elképzelések szerint is a környezeti szempontból kiegyensúlyozott **birtokok** működését úgy kell kialakítani és működtetni, hogy **a mezőgazdasági ciklusok egymásra épüljenek**. A termelőtevékenységben a növénytermesztés és állattenyésztés harmonikus összhangját kell tervezni és megvalósítani. Ennek kell alárendelni a folyamatsort a földhasználattól a termékfeldolgozásig.

A **birtokok optimális mérete** nem határozható meg: a környezeti feltételek; a gazdálkodási rendszer; a természetvédelmi kapacitás; a föld, élőmunka, tőke, műszaki lehetőségek mennyiségi ismerete nélkül. Egyre fontosabbá válnak az agroökológiai elemzések és környezeti hatásvizsgálatok (lásd 15. modul). (Szabó, 2004)

4. 14.4 A közös Agrár- és Vidékpolitika (CARPE) Magyarország számára felkínált lehetőségei

Az **EU Közös Agrárpolitikájának (CAP)** 1992-es reformja óta zajlik annak agrár- és vidékpolitikává alakítása, vagyis épül a közös agrár- és vidékpolitika **második**, a termeléspolitikai pillért kiegészítő, környezeti, társadalmi, regionális, szociális és foglalkoztatási elemekre épülő vidékpolitikai, **ökoszociális pillére**. E feladatok megoldása, a mezőgazdaságra és az agrárpolitikára tartozik. Ezek a mezőgazdaságnak olyan **szolgáltatásai**, amelyek helyben kötelező, „nem importálható közjavak”, a társadalom számára nélkülözhetetlenek, így a **teljesítményeiért a parasztságot fizetés illeti meg**.

A **Közös Agrár- és Vidékpolitika (CARPE)** „két lábra állításának” folyamata a **támogatások** oldaláról úgy jelenik meg, hogy **csökkennek a termeléshez (kvótákhoz, mennyiségekhez), az első pillérhez kötődő támogatások**, és az így felszabaduló források fokozatosan átkerülnek a **második agrár-környezeti és vidékfejlesztési pillérhez** kapcsolódó kifizetésekre. (14-1 ábra)

14-1. ábra: Az EU Közös agrárpolitikájának átalakítási folyamata (Ángyán et al., 2004)

A KÖLCSÖNÖS MEGFELELTETÉS ÉS A BIRTOKRENDEZÉS

A termeléshez, mennyiségekhez, kvótákhoz kötődő támogatások leépítéséről az EU megegyezett a szabadkereskedelmi tárgyalások uruguayi fordulóján az Egyesült Államokkal, és ennek költségvetési vonzatait az Agenda 2000, az EU 2000-2006. közötti időszakra szóló költségvetése már tükrözi. Ezt azonban Európa a vidék elnéptelenedése és a környezetromboló, méretökonomiai szempontok szerint felépülő, az embert kiszorító, iparos agrárfejlődés veszélye nélkül csak akkor fogadhatja el, ha egyidejűleg a második, vidékfejlesztési pillér mentén adja vissza az agráriumnak, a vidéki népességnek ezeket a forrásokat. Európa ezért komoly erőfeszítéseket tesz annak érdekében, hogy a **Világkereskedelmi Szervezet (WTO: World Trade Organisation)** keretében zajló szabadkereskedelmi tárgyalások tematikájában kellő súllyal megjelenítse az ökoszociális elemeket.

Magyarország szempontjából ez a helyzet kettős stratégia kialakítását kívánja meg, „egyszerre két pályán kell játszanunk”.

Egyrészt a láthatóan szűkülő első pillér mentén is törekednünk kell a megfelelő **kvóták** és az ezekhez kötődő **normatív támogatások, kompenzációs kifizetések megszerzésére.**

Másrészt a **CARPE** épülő és növekvő költségvetésű **második pillére** mentén évi mintegy 250 milliárd Ft forráskeretet tudnánk az országba behozni, ha e pillér **agrár-környezeti és vidékfejlesztési elemeire programok készülnek, indulnak**, és ezekre a nemzetközi költségvetésben forrásokat különítünk el. Minden egyes elkülönített és a programokban felhasznált forinthez négy forint normatív közösségi támogatás szerezhető.

Mindez úgy valósulhat meg, hogy nem termeléspolitikai, ágazati programokat (gabonaprogramot, húsprogramot, tejprogramot, stb.), hanem gazdálkodási rendszereket (ökológiai gazdálkodás, integrált gazdálkodás, extenzív gyepre alapozott állattartás, vizes élőhelyek extenzív mezőgazdasági hasznosítása, Érzékeny Természeti Területek mezőgazdálkodása stb.) **támogatunk**, amelyek:

- termelési oldalról jó **minőségű**, szermaradvány mentes, egészséges, **biztonságos élelmiszereket** és egyéb nyersanyagokat állítanak elő,
- a második pillérhez tartozó **környezeti valamint társadalmi, szociális, regionális, foglalkoztatási teljesítményeik**, összehatékonyaságuk pedig jobb, mint a mennyiségi termelési orientációjú rendszereké.

Magyarországon ennek a környezet- és tájgazdálkodás rendszerei bevezetésének kereteit a **Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program (NAKP)** bázisán és tapasztalatai alapján létrejött **Nemzeti Vidékfejlesztési Terv (NVT)** teremti meg. (Ángyán et al., 2004)

5. 14.5 A kölcsönös megfeleltetés értelmezése

Alábbiakban, Dorgai László szerkesztésében készült, Agrárgazdasági tanulmányok 2009.5. szám, „Áruterelő állattartásunk és a kölcsönös megfeleltetés alkalmazása” című tanulmányából állítottuk össze a közreadott anyagot.

A gazdaságilag fejlett országokban általában felértékelődik a környezetbarát mezőgazdasági termelés, melynek érvényesülését a támogatási rendszerek segítik. Természetesen ezt visszatükrözi, az Európai Unió egyik legfontosabb közös politikája a **KAP**, mely egyebek mellett tekintettel van a nemzetközi szerződésekből, főként a **WTO** megállapodásokról eredő kötelezettségekre, a differenciált piaci intervenciókra is. A támogatási rendszerek, és a kapcsolódó követelmények, a világban azonban nem egységesek, így különös figyelmet kell fordítanunk arra, hogy a KAP eszközkészletének ezen elemei, miközben meghatározott közös célokat szolgálnak, ne hozzák hátrányos helyzetbe az Unió, vagy egyes tagországok agrártermelőit egymáshoz, valamint az Unió kívüli versenytársakhoz képest.

Az Európai Unió 2003. szeptember 29-i 1782/2003/EK Tanácsi Rendelete foglalja jogi keretbe a reformcsomagot, amely a 2004 utáni időszakra a **Közös Agrárpolitika** új céljainak megfelelően megváltoztatja a közvetlen támogatási rendszer alapfilozófiáját és működését. Eszerint a **fő célok** a **piaci stabilitás megteremtése**, a termékfeleslegek és intervenciók készletek leépítése, továbbá a mezőgazdasági termelés versenyképességének növelése. A reform a jövedelemkülönbségek mérséklését és az **alternatív jövedelemszerzési lehetőségek bővítését** is fontosnak tartja. Az új rendszernek is lényeges eleme a mezőgazdasági termelők támogatása, de úgy, hogy csökken a támogatásoknak a termelési döntésekre gyakorolt hatása, a termelőket elsősorban a piac által közvetített fogyasztói igények orientálják.

A KÖLCSÖNÖS
MEGFELELTETÉS ÉS A
BIRTOKRENDEZÉS

A reform fontosabb elemei:

- a támogatások termeléstől való leválasztása, az egységes támogatási rendszer alkalmazása **SPS** (Single Payment Scheme”egységes támogatási rendszer”),
- a **közvetlen kifizetések egy részének átcsoportosítása vidékfejlesztési intézkedésekre,**
- a kölcsönös megfeleltetés követelményrendszerének bevezetése,
- **mezőgazdasági tanácsadó rendszer** erősítése.

„Kölcsönös megfeleltetés” alatt, a közvetlen támogatásban részesülő mezőgazdasági termelőkre, illetve termelésre vonatkozó komplex követelményrendszert értjük. Alapvetően az **egészséges élelmiszer előállítás** és a **természeti környezet megóvása** érdekében a környezetbarát mezőgazdasági termelés, a felelősségteljes élelmiszerbiztonság, minimumkövetelményeit tartalmazza. A sokrétű követelményeknek való megfelelés (teljesítés) alapfeltétele annak, hogy a gazdálkodó az egyébként jogosult teljes közvetlen támogatási összeget megkaphassa, továbbá jogosult lehessen az EMVA II.(az Európai Tanács 1698/2005/EK Rendelete (2005.szeptember 20) az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból, EMVA nyújtható vidékfejlesztési támogatásokról) tengelyből igényelt támogatás teljes összegére. Ez utóbbiakhoz tartoznak:

- a **mezőgazdasági földterületek fenntartható használatát szolgáló intézkedések** (a hegyvidéki mezőgazdasági termelőknek a természeti hátrány miatt nyújtott kifizetések, a hegyvidéki területeken kívüli hátrányos helyzetű területek mezőgazdasági termelőinek nyújtott kifizetések, a Natura 2000 kifizetések és a Víz Keretirányelvhez kapcsolódó kifizetések, az agrár-környezetvédelmi kifizetések, az állatjóléti kifizetések, és
- **az erdészeti földterületek fenntartható használatát célzó intézkedések** (a mezőgazdasági földterület első erdősítése, Natura 2000 kifizetések, az erdő- környezetvédelmi kifizetések).

A kölcsönös megfeleltetés követelményei 2003 óta ismertek, így az új tagállamok (EU10+2) már csatlakozásuk előtt is tisztában voltak azzal, mit kell majd vállalniuk. A konkrét követelményeket hatályos EU rendeletek és irányelvek tartalmazzák. A rendeletek automatikusan belépnek a tagországok jogrendjébe, a tagországoknak a jogi előírások (szabályok) alkalmazása tekintetében mérlegelési joga nincs. Számos hivatalos megnyilatkozás is hangsúlyozza, hogy a **jogszabályokba foglalt követelmények széleskörű társadalmi igényeket** tükröznek, amelyet összefoglalóan a **fenntarthatóság** fogalmával szokás kifejezni. Mindemellét társadalmi igény, hogy közpénzből csak olyan termelők kaphassanak támogatást, melyek bizonyos alapvető társadalmi elvárásoknak megfelelnek. Úgy is megfogalmazhatjuk, hogy a **kölcsönös megfeleltetés követelményeinek** betartásával termelő gazdaságok olyan pozitív **externáliákat (externália:** valamely gazdasági szereplő tevékenységével szándéka ellenére és ellentétkezés nélkül befolyásolja egy másik gazdasági szereplő helyzetét) /vagy közjavakat **hoznak létre**, melyek a **támogatásokért arányos ellenszolgáltatásnak** tekinthetők. Az ilyen társadalmi megítélést, és annak elfogadtatását segíti, hogy a fogyasztói-vásárlói magatartásban erősödik a **környezet- és egészség-tudatosság, a fair trade** (tisztességes kereskedelmi gyakorlat), továbbá az **állatjóléti szemlélet**. Így a kölcsönös megfeleltetés az agrártámogatások társadalmi, adófizetői, sőt a támogatások”leválasztásának” nemzetközi(WTO) **elfogadtatását** is segíti, sőt talán az egyik célja, illetve indítéka. Egyébként a **támogatási rendszer általános szabályairól szóló EU Tanácsi Rendelet** (a Tanács 1782/2003/EK Rendelete (2003. szeptember 29) a közös agrárpolitika keretébe tartozó közvetlen támogatási rendszerek közös szabályainak megállapításáról) is azzal védi a kölcsönös megfeleltetés bevezetését, hogy a közvetlen támogatások rendszerének átalakítása, a termeléstől való leválasztása, jelentős mértékben növelni fogja a jövedelemtámogatás hatékonyságát is. Ezért indokolt a mezőgazdasági gazdálkodók egységes **támogatását a környezetre, az élelmiszerbiztonságra, az állategészségügyre és az állatok kímélésére** , valamint a gazdaság **jó mezőgazdasági és ökológiai állapotának fenntartására** vonatkozó előírásoknak való **kölcsönös megfeleltetéshez kötni**.

Az egész rendszerben valójában az igazi **újdonosság** nem más, mint hogy az alapvető, minimálisan elvárt gazdálkodási **követelményeket és a közvetlen támogatásokat összeköti**. Az összekötés konkrétan **úgy érvényesül**, hogy abban az esetben, ha a gazdálkodó a **kölcsönös megfeleltetés előírásait** (követelményeit) **nem tartja be**, a támogatásokat csökkentő-megszüntető **szankcióra számíthat**. Így például a közvetlen támogatásból az egyébként jogosult összeghez képest csak csökkentett összeget kap, súlyosabb „vétség” esetében a támogatásból kizárható. Azt azonban a hivatalos bizottsági megnyilatkozások is hangsúlyozzák, hogy **a szankcionálás nem cél, hanem eszköz** az előírások betartásának kikényszerítésére. A gazdálkodókat a

A KÖLCSÖNÖS MEGFELELTETÉS ÉS A BIRTOKRENDEZÉS

követelményekhez való alkalmazkodásban a mezőgazdasági tanácsadó rendszer is segíti a követelmények és a megfeleléshez szükséges ismeretek átadásával, illetve az elvárások megismertetésével.

Egyes szerzők szerint a **kölcsönös megfeleltetés** felfogható (elfogadatható) lehetne egyfajta sajátos **tanúsítási- és minőségbiztosítási rendszer**ként is. Az önkéntes tanúsítási rendszereknek és a kölcsönös megfeleltetésnek – bár számos vonatkozásban különböznek – vannak kapcsolódási pontjaik, ezek tényleges összekapcsolása jelentős előnyökkel, szinergikus (együtműködési) hatásokkal kecsegtet (Farmer et al., 2007). Az önkéntes tanúsítási rendszerek leginkább az alapanyagra, a termelési folyamatokra és a végtermék minőségére fókuszálnak. A hitelességet a felállított (és elfogadott) követelmények, illetve a követelmények betartásának – tanúsító szervezet általi – következetes ellenőrzése garantálja. A szabályok megszegését a tanúsító szervezet kizárásával, illetve a tanúsítás megtagadásával bünteti, ami a terméknel feltehetően piacvesztéssel jár. A kölcsönös megfeleltetés **„szigorúbb védjegy lehetne”**, mert követelményei nem önkéntes vállalások, hanem **jogszabályokba foglalt kötelezettségek**. Az ellenőrzések hatóságokhoz kötődnek, a szankcionálás elsődleges következménye pedig jövedelemcsökkenés, illetve közvetetten a termelés korlátozása, megtiltása. A kölcsönös megfeleltetés, illetve annak teljesítése jelenleg még nem jelenik meg a fogyasztói termékek szintjén, pedig egyfajta tanúsítványként használva, esetleg kereskedelmi előnyre váltható védjeggyé lehetne alakítani.

Az sem elképzelhetetlen, hogy a piaci alapon szerveződő minőségbiztosítási ellenőrzések a kölcsönös megfeleltetés követelményeinek és előírásainak betartását célzó hatósági helyszíni ellenőrzéseket kiválthassák. Erre vonatkozóan jelentős tagállami nyomás jelent meg a Bizottság felé (például Hollandia és Dánia részéről).

A kölcsönös megfeleltetés **alkalmazása miatt voltak és vannak aggodalmaskodó hangok** az uniós gazdák nemzetközi piaci pozícióját illetően, mondván: ha az uniós gazdaságok szigorúbb termelési feltételek közepette termelhetnek, mint az EU-n kívüli versenytársak (ahol mondjuk a környezetvédelmi, vagy állat-elhelyezési előírások elnézőbbek), azzal az EU saját gazdái számára versenyhátrányos helyzetet teremt. Többek között azért, mert esetleg pótlólagos befektetések szükségesek, a környezetkímélő technológia költségeesebb, vagy alacsonyabb az élőmunka termelékenysége, amelyet nem minden esetben lehet érvényesíteni a bevételi oldalon.

Az Unión kívüli nagy agrártermelő országokban nem jellemző a támogatások és a környezetbarát termelés követelményeinek a kölcsönös megfeleltetéshez hasonló jellegű, szoros összekapcsolása. Erre a következtetésre jutott egy friss nemzetközi vizsgálat (Jongeneel et al., 2007) az EU és fő versenytársainak (USA, Kanada és Új-Zéland) összehasonlítása alapján. Véggkövetkeztetése szerint ez utóbbiaknál a termékek, termények **piacra jutási feltételei szigorúak** és elsődrendűen fontosak a kockázatok mérséklése érdekében (élelmiszerbiztonság és állategészségügy). A környezeti terhelés csökkentését önkéntes vállalások rendszerének kialakításával, illetve azok támogatásával próbálják elérni, mivel a diffúz (nem pontszerű) szennyezések monitoringjának, mérési lehetőségének nehézségei kétségesek a hatékony ellenőrzés kialakítását.

A következmények, a várható gazdasági-piaci hatások becslésére is történtek próbálkozások. A holland Agrárgazdasági Kutató Intézet (LEI) a GTAP (Global Trade Analysis Projekt) modelljének segítségével megvizsgálta, hogy ha az EU tagországok mindenben teljesítenék a kölcsönös megfeleltetés követelményeit, hogyan változna a főbb élelmiszertermékek kereskedelmi mérlege egy EU-n kívüli jelentős versenytárhoz, az USA-hoz képest. Ezen vizsgálatához a versenytársnál is feltárták a főbb ágazatokhoz kapcsolódó releváns „megfelelési” szabályokat. A vizsgálatba az EU hét tagállamát vonták be, a főbb termékek között szerepelt a tej, a marhahús, a baromfi – és sertéshús, valamint a gabonafélék. A vizsgálat abból a feltételezésből indult ki, hogy minden uniós tagállam egységesen bevezeti és teljessé teszi a kölcsönös megfeleltetést, a nem EU tagországokban pedig közben az addigi előírások nem változnak (Jongeneel et al., 2007).

Az elemzés kiemeli, hogy az Unió sertés és baromfi ágazatainál legnagyobb a piacvesztés kockázata, annak ellenére, hogy a régi tagállamokban a sertés-, sőt a baromfi ágazat sem jelentősen érintett az SPS támogatás által. Az EU szintjén a sertéságazat nitrát irányelvnek (91/676/EGK) történő (teljes) megfelelése jelentős költség tényező, amely a nem termelő beruházásokban jelentkező, piaci árakban nem érvényesíthető költségszint emelkedését eredményezi. Azokban a tagállamokban, ahol a kölcsönös megfeleltetés részét képező követelmények alkalmazása a mezőgazdaságban régóta és széles körben elterjedt, a beruházási és adminisztratív költségek jóval alacsonyabbak, mint azokban a tagállamokban, ahol a megfelelés szintje alacsony, így a követelmények bevezetése jelentős induló beruházási- és adminisztrációs költségeket jelent.

Az Alliance Environment(az angol Európai Környezetpolitikai intézet és a francia Nemzetközi Környezetvédelmi és Fejlesztési Ügynökségből álló konzorcium) kölcsönös megfeleltetést vizsgáló szakértői tanulmánya (Swales et al., 2007) a kötelezettségek teljesítésében jelentős mértékű javulást vetít előre. Ugyanakkor kimutatja, hogy a kölcsönös megfeleltetés a legtöbb tagállamban jelentős pótlólagos költséggel jár a gazdaságok és a végrehajtásban érintett hatóságok, intézmények számára. A kölcsönös megfeleltetés

A KÖLCSÖNÖS
MEGFELELTETÉS ÉS A
BIRTOKRENDEZÉS

„kikényszerítése” is fontos feladat. A kölcsönös megfeleltetési követelmények gazdálkodói jövedelmekre gyakorolt hatása kikényszerítésük szigorától is függ (Bartolini et al., 2008). Enyhe feltételek mellett a kölcsönös megfeleltetés végrehajtásának költségei alacsonyak, míg érdemi ellenőrzés nélkül a kölcsönös megfeleltetés nem befolyásolja a jövedelmek alakulását.

A Bizottság 2007-ben az 1782/2003/EK Tanácsi Rendelet 8. cikkében foglaltakra tekintettel - A hivatkozott cikk a rendelet felülvizsgálatáról szól, vagyis: „A Bizottság legkésőbb 2007. december 31-ig jelentést nyújt be a kölcsönös megfeleltetés rendszerének alkalmazásáról, szükség esetén megfelelő javaslatokkal együtt, különösen a III. mellékletben megállapított, jogszabályban foglalt gazdálkodási követelmények jegyzékének módosítása tárgyában. - jelentést készített a kölcsönös megfeleltetés alkalmazásáról (Bizottsági jelentés 2007).

A KAP „állapotfelmérése” (Health Check), a félidejű felülvizsgálat már, a rendszer működtetésének lehetséges további változtatásait is felveti (Bizottság Közleménye, 2007).

Ilyenek például:

- a mezőgazdaság szempontjából irreleváns kölcsönös megfeleltetés-elemek eltörlése (mint mondjuk a vadászatra irányuló),
- az ellenőrzés egyszerűsítése és az ellenőrzések hatékonyságának növelése,
- hogy az ellenőrzést egységes uniós kiválasztási szempontok szerint korlátozni kell azokra a területekre, ahol a meg nem felelés kockázata nagyobb, valamint
- hogy a helyszíni ellenőrzéseket költséghatékonysági szempontok miatt is korlátozni kell.

A tagállami törekvések az uniós minimum-követelmények érvényesítése irányába hatnak. Annak érdekében, hogy gazdáink ne kerüljenek versenyhátrányba az esetleg indokolatlanul szigorú hazai szabályozás miatt, valamint arra tekintettel, hogy a gazdák az uniós támogatásokat teljes mértékben megkapják, különösen fontos a jogszabályokban foglalt feltételek viszonylag enyhe szintű meghatározása (Dauner, 2008).

Általános tapasztalat, hogy a tagállamok a kölcsönös megfeleltetéssel kapcsolatban igyekeznek mindent áttekinthetővé, könnyen érthetővé tenni a gazdák és egyéb érdekeltek számára.

Egyre sűrűbben felmerülő elvi és működési kérdés, hogy indokolt-e a kölcsönös megfeleltetés és a hatósági szankcionálás párhuzamos alkalmazása. Megoldási javaslatként az Európai Parlament azt javasolta, hogy **azok a gazdálkodók, akiket kölcsönös megfeleltetés szankcióval (támogatáscsökkentéssel) sújtanak, mentesüljenek a hatósági bírság fizetése alól** ugyanazon vétség esetében.

A kölcsönös megfeleltetés a legtöbb régi tagállamban jó lehetőséget nyújtott arra, hogy a szakigazgatás több szempontból „közelebb kerüljön” a gazdálkodókhoz. Javult a párbeszéd a hatóságok és a gazdálkodók között, illetve javult a hivatalok együttműködési gyakorlata. Fontos, hogy a **kölcsönös megfeleltetés** a növekvő szankcionálás helyett a **megelőzésre helyezi a hangsúlyt.**(Dorgai et al.,2009)

6. 14.6 A kölcsönös megfeleltetés európai uniós jogi szabályozása

Az EU önálló, **külön jogszabályt nem alkotott a kölcsönös megfeleltetésről**, hanem a két támogatási „alapjogszabály” – a **közvetlen kifizetésekről és a vidékfejlesztési támogatásokról szóló rendeletek – kereteiben jelenteti meg** az alkalmazásra, az ellenőrzésre, és a szankcionálásra vonatkozó **előírásokat**. Ez logikus megközelítés, ha az előző fejezetben vázlatosan tárgyalt okfejtésből indulunk ki, vagyis abból, hogy a társadalom elvárhatja a mezőgazdálkodóktól a környezetbarát mezőgazdasági termelést és felelősségteljes állattartást az agrártámogatások ellentételezéseként.

A támogatásokról tanácsi, a végrehajtások részletes szabályairól bizottsági rendeletek hatályosak, nevezetesen:

- **A Tanács 73/2009/EK Rendelete** (2009. január 19.) a közös agrárpolitika keretébe tartozó, mezőgazdasági termelők részére meghatározott közvetlen támogatási rendszerek közös szabályainak megállapításáról és a mezőgazdasági termelők részére meghatározott egyes támogatási rendszerek létrehozásáról.

A KÖLCSÖNÖS
MEGFELELTETÉS ÉS A
BIRTOKRENDEZÉS

- **A Bizottság 796/2004/EK Rendelete a közös agrárpolitika keretébe tartozó közvetlen támogatási rendszerek** közös szabályainak megállapításáról és a mezőgazdasági termelők részére meghatározott támogatási rendszerek létrehozásáról szóló, 2003. szeptember 29-i 1782/2003/EK Tanácsi Rendelet által előírt kölcsönös megfeleltetés, moduláció, valamint integrált igazgatási és ellenőrzési rendszer végrehajtására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról. (Mivel, az 1782/2003/EK Tanácsi Rendelet hatályát veszítette ezért az 1782/2003/EK rendeletre történő hivatkozásokat a 73/2009/EK Tanácsi Rendeletre történő hivatkozásoknak kell tekinteni.)
- **A Tanács 1698/2005/EK Rendelete az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról.**
- **A Bizottság 1975/2006/EK Rendelete a vidékfejlesztési támogatási intézkedésekre vonatkozó ellenőrzési eljárások, valamint a kölcsönös megfeleltetés végrehajtása tekintetében az 1698/2005/EK Tanácsi Rendelet végrehajtására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról.**

A Tanács 73/2009/EK Rendelete 5. és 6. cikke szerint a **kölcsönös megfeleltetés**, mint a támogatási feltételrendszer elemei, **alapvetően két előírás csoportra oszthatók.**

Ezek:

- a **Jogszabályban Foglalt Gazdálkodási Követelmények** és
- a **Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot** (Good Agricultural and Environmental Condition.) fenntartására, valamint az állandó legelők arányának megőrzésére (Nem alkalmazandó az erdősítésre szánt állandó legelőként hasznosított földterületek esetén, amennyiben az ilyen erdőtelepítés összeegyeztethető a környezettel.) vonatkozó előírások.

A **73/2009/EK Rendelet** 5. cikk (1) pontja szerint „**jogszabályban foglalt gazdálkodási követelményeket a közösségi jogszabályok** a következő területeken állapítják meg: **környezetvédelem, köz-, állat- és növényegészségügy** (állatok azonosítása és nyilvántartása, megbetegedések bejelentése), állatok kímélete.” A Rendelet II. melléklete a jogszabályokat az érintett szakterületek szerint sorolja fel. (14-1. táblázat)

A 14-2, ill. 14-3 ábra alapján néhány fontos tényre érdemes ráirányítani a figyelmet:

- minden érintett jogszabály közel egy évtizede, vagy még régebbi időponttól hatályos,
- a kölcsönös megfeleltetésben ezek közül sehol **sem a teljes jogszabályt, hanem csak a konkrét jogszabályhely (cikk, bekezdés) szerinti előírást kell alkalmazni**, ezért a kölcsönös megfeleltetés ellenőrzése (és esetleges szankcionálása) csak az ábrán meghatározott követelményekre kell, hogy kiterjedjen.

A Jogszabályban Foglalt Gazdálkodási Követelmények a régi tagállamokban már 2005-2007 között fokozatosan a **kölcsönös megfeleltetés** részeivé váltak. A Tanács 2004/281/CE határozatával elfogadott módosítás szerint a Tanács 1782/2003/EK Rendelete 143b cikke (6) bekezdése alapján **az új tagországokban** az egységes területalapú támogatási rendszernek megfelelő támogatásban részesülő mezőgazdasági termelők az „A” pontban felsorolt, a **környezetvédelemre**, valamint a köz- és állategészségügy, az állatok azonosítása és nyilvántartására vonatkozó követelményeket (JFGK 1-8)(14-2.melléklet) **2009. január 1-től**; a „B” pontban felsorolt további köz-, állat- és növény egészségügyi, illetve megbetegedések bejelentésére vonatkozó követelményeket (JFGK 9-15) 2011. január 1-től, míg a „C” pont követelményeit, az állatok kíméletére vonatkozó követelményeket (JFGK 16-18) a 73/2009 EK Rendelet 124. cikk (5) bekezdés c. pont alapján csak **2013. január 1-től kötelesek betartani.**

A HMKÁ (a helyes mezőgazdasági és környezeti állapot) előírásait már 2004-től alkalmazni kellett.

A KÖLCSÖNÖS
MEGFELELTETÉS ÉS A
BIRTOKRENDEZÉS

Környezetvédelem		
1.	A Tanács 1979. április 2-i 79/409/EGK <i>irányelve</i> a vadon élő madarak védelméről	A 3. cikk (1) bekezdése, a 3. cikk (2) bekezdésének b) pontja, a 4. cikk (1), (2), (4) bekezdése, (5) bekezdésének a), b) és d) pontja
2.	A Tanács 1979. december 17-i 80/68/EGK <i>irányelve</i> a felszín alatti vizek egyes veszélyes anyagok okozta szennyezés elleni védelméről	4. és 5. cikk
3.	A Tanács 1986. június 12-i 86/278/EGK <i>irányelve</i> a szennyviziszap mezőgazdasági felhasználása során a környezet, és különösen a talaj védelméről	3. cikk
4.	A Tanács 1991. december 12-i 91/676/EGK <i>irányelve</i> a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről	4. és 5. cikk
5.	A Tanács 1992. május 21-i 92/43/EGK <i>irányelve</i> a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről	A 6. cikk és a 13. cikk (1) bekezdésének a) pontja
Köz- és állategészségügy; Állatok azonosítása és nyilvántartása		
6.	A Tanács 2008. július 15-i 2008/71/EK <i>irányelve</i> a sertések azonosításáról és nyilvántartásáról	3., 4. és 5. cikk
A 73/2009/EK Rendelet II. melléklete folytatása		
7.	Az Európai Parlament és a Tanács 2000. július 17-i 1760/2000/EK <i>Rendelete</i> a szarvasmarhafélék azonosítási és nyilvántartási rendszerének létrehozásáról, továbbá a marhahús és marhahústermékek címkézéséről, valamint a 820/97/EK Tanácsi Rendelet hatályon kívül helyezéséről	4. és 7. cikk
8.	A Tanács 2003. december 17-i 21/2004/EK <i>Rendelete</i> a juh- és kecskefélék azonosítási és nyilvántartási rendszerének létrehozásáról	3. 4. és 5. cikk

14-2. ábra: A 73/2009/EK Rendelet II. melléklete -1

A KÖLCSÖNÖS
MEGFELELTETÉS ÉS A
BIRTOKRENDEZÉS

Köz-, állat- és növényegészségügy		
9.	A Tanács 1991. július 15-i 91/414/EGK <i>irányelve</i> a növényvédő szerek forgalomba hozataláról	3. cikk
10.	A Tanács 1996. április 29-i 96/22/EK <i>irányelve</i> az egyes hormon- vagy tireosztatikus hatású anyagoknak és a β -agonistáknak az állattenyésztésben történő felhasználására vonatkozó tilalomról, valamint a 81/602/EGK, a 88/146/EGK és a 88/299/EGK irányelv hatályon kívül helyezéséről	3. cikk a), b), d) és e) pont, 4., 5. és 7. cikk
11.	Az Európai Parlament és a Tanács 2002. január 28-i 178/2002/EK <i>Rendelete</i> az élelmiszerjog általános elveiről és követelményeiről, az Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóság létrehozásáról és az élelmiszerbiztonságra vonatkozó eljárásokról	14. és 15. cikk, a 17. cikk (1) bekezdése, 18., 19. és 20. cikk
12.	Az Európai Parlament és a Tanács 2001. május 22-i 999/2001/EK <i>Rendelete</i> egyes fertőző szivacsos agyvelő-bántalmak megelőzésére, az ellenük való védekezésre és a felszámolásukra vonatkozó szabályok megállapításáról	7., 11., 12., 13. és 15. cikk
Megbetegedések bejelentése		
13.	A Tanács 1985. november 18-i 85/511/EGK <i>irányelve</i> a ragadós száj- és körömfájás elleni védekezésre irányuló közösségi intézkedések bevezetéséről	3. cikk
14.	A Tanács 1992. december 17-i 92/119/EGK <i>irányelve</i> az egyes állatbetegségek elleni védekezésre irányuló általános közösségi intézkedések, valamint a sertések hólyagos betegségére vonatkozó külön intézkedések bevezetéséről	3. cikk
15.	A Tanács 2000. november 20-i 2000/75/EK <i>irányelve</i> a kéknyelv betegség elleni védekezésre és felszámolására vonatkozó külön rendelkezések megállapításáról	3. cikk

C pont

Állatjólét		
16.	A Tanács 1991. november 19-i 91/629/EGK <i>irányelve</i> a borjak védelmére vonatkozó minimum-követelmények megállapításáról	3. és 4. cikk
17.	A Tanács 1991. november 19-i 91/630/EGK <i>irányelve</i> a sertések védelmére vonatkozó minimum-követelmények megállapításáról	3. cikk és a 4. cikk (1) bekezdése
18.	A Tanács 1998. július 20-i 98/58/EGK <i>irányelve</i> a tenyésztés céljából tartott állatok védelméről	4. cikk

14-3. ábra: A 73/2009/EK Rendelet II. melléklete -2

A 73/2009/EK Rendelet alapján a kölcsönös megfeleltetéssel kapcsolatban a tagországok másik kötelezettsége, hogy a Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapottal összefüggésben előírásokat fogalmazzanak meg, amit a gazdálkodóknak be kell tartaniuk, konkrétan:

- a talajerózió,
- a talaj szervesanyag-tartalma,
- a talajszerkezet, és

- a környezet megőrzésének minimális szintje, valamint
- a vízvédelem és vízgazdálkodás vonatkozásában. (14-3.melléklet)

A 73/2009/EK Rendelet 6. cikk (1) bekezdése szerint: „a tagállamok biztosítják valamennyi mezőgazdasági földterület, különösen a termelésből kivont termőterületek jó mezőgazdasági és ökológiai állapotának fenntartását. A tagállamok a III. mellékletben kialakított keret alapján nemzeti vagy regionális szinten meghatározzák a jó mezőgazdasági és ökológiai állapotra vonatkozó minimum-követelményeket, figyelembe véve az érintett területek olyan egyedi sajátosságait, mint a talaj- és az éghajlati viszonyok, a meglévő gazdálkodási rendszerek, a földhasználat, a vetésforgó, a gazdálkodási gyakorlat és a mezőgazdasági üzemszerkezet”. Az előírások, mint általános keret jelennek meg, amiből a tagországok adottságaikra tekintettel határozzák meg a konkrét és részletes előírásaikat. Az új tagállamoknak (Romániára és Bulgáriára nem vonatkoztatva) az említetteken túl biztosítaniuk kell, „hogy a 2004. május 1-jén állandó legelőként hasznított földterületek továbbra is állandó legelők maradnak.”(Dorgai et al.,2009)

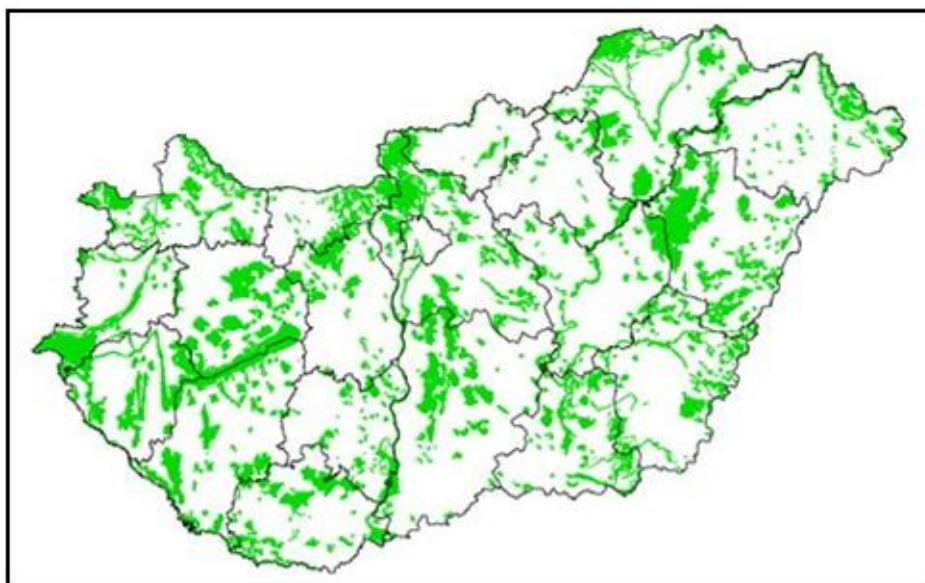
A magyar jogrendben számos Korm. rendelet és FVM rendelet gondoskodik ennek az előírásnak a végrehajtásáról.

Mint például:

- a 81/2009.(VII.10.) FVM rendelet, a kölcsönös megfeleltetés körébe tartozó ellenőrzések lefolytatásával, valamint a jogkövetkezmények alkalmazásával kapcsolatos szabályokról.
- 32/2010.(III.30.) FVM rendelet az egységes területalapú támogatások és egyes vidékfejlesztési támogatások igénybeviteléhez teljesítendő „Helyes Mezőgazdasági és Környezet Állapot” fenntartásához szükséges feltételrendszer, valamint az állatok állategységre való átváltási arányának meghatározásáról szóló 50/2008.(IV.24.) FVM rendelet módosításáról.

7. 14.7 A kölcsönös megfeleltetés követelményei a Natura 2000 hálózatba sorolt területek földhasználatára

A Natura 2000 hálózatot az Európai Unió területén megtalálható közösségi jelentőségű, ritka és veszélyeztetett állat-és növényfajok, valamint a közösségi jelentőségű természet közeli élőhelyek védelme érdekében hívta életre az Európai Unió. A Natura 2000 területek rendszere olyan összefüggő ökológiai hálózatot képez, amely a veszélyeztetett fajok és élőhelyek védelmével hozzájárul a biológiai sokféleség megőrzéséhez, segíti e fajok és élőhelyek kedvező természetvédelmi állapotának fenntartását, a rontott állapot helyreállítását.(Kelemen,2009)

14-4. ábra: Natura 2000 területek Magyarországon (www.natura2000.hu)

7.1. 14.7.1 A NATURA 2000 területek kialakítása

Minden tagállam kötelessége, hogy elkészítse az ún. nemzeti listát a közösségi jelentőségű területekről (KJT).

A betervezett nemzeti listát az Európai Bizottság az Európai Környezetvédelmi Ügynökség segítségével kiértékeli, és a tagállammal közösen elkészíti a KJT listát. Az Európai Természetvédelmi és Biodiverzitás Tematikus Központ (European Topic Centre on Nature Protection and Biodiversity ETC/NPB) végzi el a szakmai feladatot. A tematikus központ irányító szerepét a párizsi Természetudományi Múzeum (Museum National d'Histoire Naturelle) látja el. Feladatai közé tartozik a biológiai sokféleség európai helyzetének és trendjeinek értékelése és a Natura 2000 hálózat kialakításának segítése.

A végső döntés az Európai Bizottság kezében van, nagy hangsúlyt helyeznek a tagállammal folytatandó párbeszédre. Abban az esetben, ha az Európai Unió a tagállam ellenében mindenképp szerepeltetni kíván egy területet a listán, a kérdést a Tanács (szakminiszterek testülete) elé viheti. A Tanács a döntéseit egyhangú szavazással hozza meg, a tagállam számára mindig nyitva áll az út, hogy megakadályozza egy terület felkerülését a listára.

A közösségi szintű döntéshozatal előtt a nemzeti listákat ún. biográfiai értekezleten elemzik. Ezen rendezvények szervezése és azokra való felkészülés, az előzetes elemzések szintén az ETC/NPB feladata. Az élőhely védelmi szakbizottság és tudományos munkacsoportja úgyszintén véleményezi az előzetes nemzeti listát.

A Natura 2000 területi javaslatok kiértékelésének megkönnyítésére és a nagy földrajzi változatosságból fakadó nehézségek kiküszöbölésére az Európai Unió területét biográfiai régiókra osztották fel. A jelenleg használt térkép, amely a Berni Egyezmény keretében kialakításra került Emerald hálózat megalapozásához készült, az **EU 15 tagállamra 6 biográfiai régiót jelenít meg**. Ezeket a régiókat növényzeti és éghajlati tulajdonságok alapján különítették el oly módon, hogy az, a zonális vegetációval borított területeket és a szórványos kis szigeteket beolvasztották az azokat körülölelő régiókba.

Jelenleg az alábbi régiók léteznek az EU 15 tagállamának határain belül:

- boreális
- kontinentális
- alpin
- atlantikus
- mediterrán
- makaronézia

Az EU keleti bővülésének eredményeként további három új régióval gazdagodik a térkép.

Ezek a következők:

- pannon
- sztyep
- fekete-tengeri régió.

A biográfiai régiók szerint kiértékelt és az Európai Bizottság és az állam egyetértésével kialakított területi javaslatok határideje 1998. június volt. Ezt követően a tagállamoknak legfeljebb 6 év áll rendelkezésre, hogy a különleges természet megőrzési területté nyilvánítást elvégezzék.

7.2. 14.7.2 A Natura 2000 űrlap és adatbázis

A III. melléklet terület-kiválasztási kritériumai alkalmazásának dokumentálására, valamint a javasolt területekre vonatkozó alapvető információk összegyűjtése érdekében az **Európai Bizottság egy egységes adatlapot készített** (97/266/EK sz. döntése). **Ugyanezzel a tartalommal elkészült egy adatbázis-kezelő szoftver is**. Minden javasolt Natura 2000 területre ki kell tölteni az űrlapot és az adatokat a Natura 2000 adatbázisban

rögzíteni kell. Ezeket az adatokat és a javasolt KJT térképet kell megküldeni az Európai Bizottságnak a javasolt területek nemzeti listájával együtt.

Az eredetileg alkalmazott Natura 2000 adatbázis és – szoftver nem volt teljesen alkalmas a csatlakozó országok adatainak rögzítésére, mivel a referencia listák csupán a már teljes jogú tagországokra vonatkoztak. Ezért a szoftvert frissíteni kellett.

7.3. 14.7.3 Hatásvizsgálat és jelentési, monitorozási kötelezettségek

Az élőhely védelmi irányelv (92/43/EGK) 6(3) cikkének megfelelően bármely olyan projektre vagy tervre, aminek jelentős hatása lehet a Natura 2000 területre, hatásvizsgálatot kell végezni. A hatásvizsgálatnak az adott terület természetvédelmi célkitűzéseire kell összpontosítania.

Bizonyos különleges esetekben a tagállam kivitelezheti vagy engedélyezheti ilyen projektek megvalósulását is, de egyidejűleg kompenzációs intézkedéseket kell foganatosítania, azaz a veszélyeztetett területen található élőhely típusok és fajok számára más, a jegyzéken nem szereplő területeken azonos mértékben kell a kedvező természetvédelmi helyzetet biztosítania.

A jelentős hatás meghatározásánál kiemelten hangsúlyozni kell, hogy nem csupán a Natura 2000 területen belüli tevékenységeket kell figyelembe venni, hanem az azon kívül eső, de lehetséges hatással bíró terveket és tevékenységeket is.

A Tanács 85/337/EGK számú irányelve alapján végzett környezeti hatásvizsgálathoz (és az annak hazai jogharmonizációjára megalkotott 314/2005 sz. Kormányrendeletre) képest az élőhely védelmi irányelv 6. cikkének rendelkezései szűkebb körű vizsgálatot írnak elő.

A környezeti hatásvizsgálati irányelvben megfogalmazott módszertan irányadó lehet a 6 (3) cikknek megfelelő hatásvizsgálatokhoz. Ez biztosítja majd, hogy az állapotfelmérés és vizsgálati folyamat átláthatósága megfelelő legyen.

Mind az élőhely védelmi irányelvben (92/43/EGK), mind a madárvédelmi irányelvben (79/409/EGK) több pont is tartalmaz előírásokat arra vonatkozóan, hogy a tagállamok milyen tartalmú és rendszerességi jelentéseket kötelesek az Európai Bizottság számára megküldeni. A Natura 2000 űrlapok és –adatbázis továbbítását is ilyen feladatként értelmezhetjük.

Az élőhely védelmi irányelv értelmében a tagállamok kötelesek hatévenként jelentést küldeni az Európai Bizottságnak, amelyben beszámolnak az irányelv végrehajtása érdekében kifejtett tevékenységről.

A jelentéseknek az alábbiakat kell tartalmazniuk:

- a meghozott természetvédelmi intézkedések
- az intézkedések hatása az I. mellékletben feltüntetett élőhely típusok és a II., illetve a IV. mellékletben szereplő fajok természetvédelmi helyzetére
- a monitorozás főbb eredményei stb.

Az Európai Bizottság és a tagállamok megegyeztek abban, hogy az első jelentést 2001 végére össze kell állítani.

A tagállamok mindkét irányelv esetében kötelesek jelenteni a derogációk (eltérések) alkalmazását is. Az Európai Bizottság egy szoftvert készített a benyújtott adatok kezelésére.

A monitorozást az élőhely védelmi irányelv csak röviden említi: a közösségi jelentőségű élőhely típusok és fajok természetvédelmi helyzetének alakulását a tagállam köteles nyomon követni. Bizonyos tagállamokban már folyó projektek keretében elkezdték az egyes monitorozási módszertan kialakítását és a nemzeti és a nemzetközi monitorozási előírások egységesítését.

A Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer –amelynek alapját az 1997-ben elkészült szakmai javaslat képezi, és amely jelenleg a kialakítás és fejlesztés szakaszában van, jó alapot nyújt majd a hazai Natura 2000 területek monitorozására. (Demeter, 2000)

7.4. 14.7.4 A Natura 2000 hálózat irányelvei

Magyarország számos természetvédelmi értéke az ország sajátos biográfiai adottságaiból fakadóan európai jelentőségűnek tekinthető. Ezen értékeink jelentős részét a mai napig sikerült megőriznünk. Ez a helyzet egyrészt azzal magyarázható, hogy a természet terhelése nálunk alacsonyabb mértékű volt, mint általában a nyugat-európai országokban, másrészt a hagyományokra épülő, szervezett természetvédelmi tevékenységnek köszönhető.

Az Unióhoz történő csatlakozáskor hazánk számottevő természeti örökséget visz „apportként” a közösségbe. Ennek a természeti örökségnek a védelme az EU jogszabályai által lefektetett közösségi feladatunk. A feladat az, hogy hazánk gazdaságát és infrastruktúráját oly módon fejlesszük, hogy közben szerencsés módon megmaradt természeti értékeinket megőrizzük, eleget téve a nemzetközi egyezmények által szorgalmazott „fenntartható használat” elvének.

A két irányelvből fakadó feladatok teljesítését az Európai Bizottságnak az 1999 júliusában átadott tárgyalási álláspontjában a magyar kormány vállalta.

A csatlakozási tárgyalások során technikai kiigazításokat kértünk a két irányelv mellékleteiben felsorolt fajok/élőhely típusok jegyzékének módosítására. Az új biográfiai régió mellett, négy madárfaj felvételét javasoltuk a madárvédelmi irányelv I. mellékletére, 110 vadászható madárfaj feltüntetését pedig II/2 mellékletén. Az élőhely védelmi irányelv esetében 8 új élőhely típust, mintegy 50 növény- és 50 állatfaj felvételét javasoltuk.

Az Európai Bizottság Környezetvédelmi Főigazgatósága mind a 12 tárgyaló ország javaslatát bekérte. Konkrét lista csak a csatlakozási szerződésben jelent meg hivatalosan, de sürgősen el kellett kezdeni a hazánkban előforduló élőhely típusok és fajok országos felmérését. (Demeter,2000)

Az Európai Közösség első természetvédelmi irányelve, az 1979-ben kihirdetett madárvédelmi irányelv (79/409/EGK), az élőhely védelmi irányelvvvel (92/43/EGK) együtt, ma az EU természetvédelmi szabályozásának alapját képezi.

7.5. 14.7.5 A Natura 2000 hálózat hatása a föld (terület) használatra

Magyarország EU-s csatlakozása a természetvédelem területén is változásokat hozott. Újabb feltételrendszernek kell megfelelni, volumenében és minőségében is sajátos jellegű feladatokat kell a következő években megoldani.

Csatlakozni kell az Európai Unió által létrehozott összefüggő európai ökológiai hálózathoz, amely a közösségi jelentőségű természetes élőhely típusok, vadonélő állat- és növényfajok védelmén keresztül biztosítja a biológiai sokféleség megóvását, természetvédelmi helyzetük fenntartását, illetve helyreállítását. A hálózat neve Natura 2000. Céljai között a legfontosabb a tudományos, a gazdasági és a társadalmi fejlődési igények összehangolása a természetvédelem céljaival.

A Natura 2000 hálózat megvalósulása több mindenre-, így a földhasználati reformra is hatással lesz, de nem helyettesíti a hazai természetvédelmi területek rendszerét, hanem azt kiegészíti, annak kiegészítő eszköze lesz. Jelenlegi elképzelések szerint a hálózatba tartozó területek védelmét szerződések biztosítják majd. A mezőgazdasági termelés helyenként erősen korlátozott lehet a védelmi jelleg elsődlegessége miatt olyan is előfordulhat, hogy az intenzív termelési módot tiltják. Ilyen esetekben a megszorításokból származó jövedelem kiesés és a felmerülő költségek különbsége miatt a gazdálkodók kompenzációban részesülnek.

A területalapú támogatások mértékét, módját kormányrendelet (ek) fogják továbbra is meghatározni (Az előkészítés folyamatban van). Ez a jogszabály művelési áganként határozza majd meg a legfontosabb gazdálkodási szabályokat, amelyek a természeti értékek károsodásának kizárását, megelőzését biztosítják. Az agrártámogatások eszközrendszerén keresztül a szabályozással arányban álló területalapú juttatás kifizethető 2007.07.01-től a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv költségkerete terhére.

Hazánkban a Natura 2000 területekhez kapcsolódó természetvédelmi eszközöket és célokat az európai közösségi jelentőségű, természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004 (X.8.) sz. Korm. rendelet

A KÖLCSÖNÖS
MEGFELELTETÉS ÉS A
BIRTOKRENDEZÉS

határozza meg. A jogszabály két részre bontja a hálózatot: az egyéb jogszabályok alapján országos védelem alatt álló területeken továbbra is a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. Törvény szabályozása az irányadó.

A hatóságilag elrendelt korlátozások miatt kártalanítás jár az érintetteknek, amelynek részletes szabályait a természet védelmét szolgáló egyes támogatásokra, valamint kártalanításra vonatkozó részletes szabályokról szóló 276/2004 (X.8.) sz. Korm. rendelet tartalmazza.

A hazai természetvédelem stratégiája az, hogy a legértékesebb és a legfontosabb védett természeti területek (nemzeti parkok, egyezmények alá tartozó vagy más okból nemzetközi jelentőségű fokozottan védett területek) az állam tulajdonában legyenek, a természetvédelmi kezelési tevékenységet az állami szervek lássák el.

A védett területek védeltségi szintjének helyreállításáról szóló 1995. évi XCIII. Törvény deklarálja, hogy a szövetkezetek közös használatában lévő, illetve már magántulajdonba került védett, védelemre tervezett területek meghatározott részét 2006.12.31-ig állam javára kell kisajátítani.(Demeter,2000)

7.6. 14.7.6 A Natura 2000 területek kijelölésének és szabályozásának hazai gyakorlata

Magyarország 2004-ben, az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló **275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet értelmében az Európai Bizottságnak összesen 512 Natura 2000 terület kijelölésére tett javaslatot, amelyek együttes kiterjedése mintegy 1,95 millió hektár, az ország területének 21%-a.** A pannon biográfiai régió élőhelyeinek, állat –és növényfajainak elsősorban Magyarország ad otthont az Unión belül, ezek megőrzése nagymértékben hazánkon múlik. Magyarország jelentős szerepét a Natura 2000 hálózatban az is jelzi, hogy a közösségi jelentőségű élőhely típusok közül 46, a növényfajok közül 36, a madárfajok közül 91, az egyéb állatfajok közül pedig 105 fordul elő az országban, köztük olyan kiemelt jelentőségű bennszülött fajok, mint a magyar kökörücsin, a pilisi len és a rákosi vipera.(Kelemen,2009)

A területek listája 2003 októberében került véglegesítésre. A területek kijelölése az irány elvek mellékletein szereplő, hazánkban előforduló 46 élőhelytípus, 36 növényfaj és 105 állatfaj, ezeken belül 91 madárfaj figyelembevételével történt.

A kijelölt Natura 2000 területek 1968 ezer ha-t tesznek ki, (ezen belül 1390 ezer ha. kiterjedésben 469 természet megőrzési terület, valamint 1350 ezer ha-on 55 különleges madárvédelmi terület. A két területtípus között 41%-os az átfedés), melyek az ország területének 21%-át jelentik. Ezen belül 755 ezer ha. külön jogszabállyal is védett, ami a védett területek 89%-át teszi ki. Ez egyben azt jelenti, hogy kimondottan a Natura 2000-es programon belül 1213 ezer ha-t jelöltek ki, vagyis a területeknek 39%-a már korábban is védelem alatt állt, 61%-a pedig újonnan került a listára. A kormányrendelettel kihirdetett listán mintegy 500 ezer földrészlet található.

Nem vitatva a Natura 2000-es területek kijelölésének szakszerűségét és fontosságát, meg kell jegyezni, hogy minden ilyen kezdeményezés csökkenti a „természet általános védelmének” alapelveit és komolyságát, hiszen mindaz, ami e kategórián belül védelem alá került, legalább három esetben átfedi az általános védelem valamelyik előírását. (Rakonczay,2008)

A magyarországi Natura 2000 területek kijelölését hosszas adatgyűjtés előzte meg, amelyet elsősorban az Európai Unió Phare programja finanszírozott, és melyben több mint száz botanikus és zoológus szakértő vett részt. A kijelölésre javasolt területek listáját – az adatgyűjtések eredményeit is figyelembe véve – a nemzeti parkigazgatóságok ellenőrizték és a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium (KvVM) véglegesítette. A területek kiválasztásakor az uniós előírások alapján figyelembe kellett venni az adott faj vagy élőhely típus állományának nagyságát és sűrűségét, hazai elterjedését, hazai és nemzetközi védelmi helyzetét, valamint élőhely igényét. A kijelölésre javasolt területek listája – szakértői egyeztetést követően – az Európai Bizottság elé került jóváhagyásra. A Natura 2000 területek Európai Bizottság által jóváhagyott, helyrajzi számokat is tartalmazó listáját a 45/2006. (XII. 8.) KvVM rendelet hirdette ki.

A Natura 2000 területek védelmének jogszabályi kereteit a 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet fekteti le, amely korlátozásokat és hatósági engedély köteles tevékenységeket határoz meg. A rendelet szerint a Natura 2000 terület fenntartási céljainak elérését nem veszélyeztető, és a Natura 2000 terület kijelölésekor jogszerűen folytatott tevékenység továbbra is korlátozás nélkül folytatható. A jogszabály ugyanakkor engedélyhez köti a Natura 2000 területeken olyan tevékenység folytatását, vagy olyan beruházás kezdeményezését, amely az adott területre megfogalmazott természetvédelmi célok elérését akadályozza. Engedélyhez kötött például a

A KÖLCSÖNÖS
MEGFELELTETÉS ÉS A
BIRTOKRENDEZÉS

gyepfeltörés vagy az erdőkről és az erdő védelméről szóló törvény hatálya alá nem tartozó fa, facsoport telepítése, kivágása stb.

Számos olyan jogszabály is megjelent, amely kifejezetten segíti a Natura 2000 területeken történő gazdálkodás fenntartását, fejlesztését. **A jogszabályi előírásokon kívül azonban a Natura 2000 területek védelme a gazdálkodóval való „szerződés-kötés” keretében is megvalósulhat. Ennek lényege, hogy ha a gazdálkodó vállalja a Natura 2000 fenntartási tervben meghatározott javaslatok betartását, akkor az általa végzett természetvédelmi szolgáltatásért cserébe anyagi ellentételezést, kifizetést kaphat.** Számos európai országban láthatunk példát arra, hogy ez a támogatási rendszer jól működik, és Magyarországon is jó példával jár elől a magas természeti értékű területek rendszere (MTÉT: Magas Természeti Értékű Területek, korábban ÉTT: Érzékeny Természeti Területek), amely hasonló elvekre épül. A Natura 2000 hálózat vonatkozásában a támogatási rendszer kialakítása még folyamatban van. E projekt során húsz Natura 2000 mintaterületre készült el a fenntartási terv, amely a tervezési gyakorlat kialakításához nagyban hozzájárul, és remélhetőleg a későbbi támogatási rendszer kialakítását is segíti. (Kelemen, 2009)

7.7. 14.7.7 A Natura 2000 jelenlegi helyzete

A védett területek megoszlása művelési ágak szerint:

Megbízható művelési ág adat csak a kiemelt oltalom alatt álló földterületekről áll rendelkezésre, mely szerint az összes védett terület közel fele erdő, egynegyede gyep (rét és legelő) mintegy 15%-a szántó, a többi pedig kert, szőlő, nádas, halastó, valamint művelésből kivont terület.

Védett területek megoszlása tulajdonosok szerint:

A 806 ezer ha. kiemelten védett területből állami tulajdonban van (77%). Az állami tulajdonban lévő területből 260 ezer ha. (42%) a nemzeti parki igazgatóságok, mintegy 300 ezer ha. (49%) az állami erdőgazdaságok, a többi (9%) a katonai szervek, a vízügy és más állami szervezetek vagyonkezelésében van. (Rakonczay, 2009)

A Natura 2000 hálózat magyarországi véglegesítése és az Európai Unió Bizottsága elvárásainak teljesítése érdekében egy kormányrendelet-módosítás és egy új miniszteri rendelet kihirdetésével kívánt a KvVM eleget tenni a hazai és közösségi előírásoknak.

A Natura 2000 hálózat kialakításának befejezése érdekében elfogadta a Kormány az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004 (X. 8.) Korm. rendelet módosításáról szóló 23/2010 (II. 11.) Korm. rendeletet, amely 2010. február 26-án lépett hatályba.

A módosításnak több oka is indokolt volt; egyrészt az élőhely védelmi és a madárvédelmi irányelv kapcsán az Európai Unió által indított kötelezettség-szegési eljárásban felmerült problémák kezelését szolgálta, másrészt ezek alapján új Natura 2000 területek kihirdetése is megtörténhetett.

A kormányrendelet 39 új, ún. jelölt Natura 2000 területet hirdetett ki, amely alapján teljesítette az Európai Bizottság előírását, amely 7 élőhely, 11 növényfaj, 8 állatfaj esetében írt elő további területkijelölést. Továbbá egy új madárvédelmi terület kihirdetését (Zselic) és egy madárvédelmi terület bővítését (Jászság) tette lehetővé a kormányrendelet módosítása.

Az egyes Natura 2000 területek pontos földrészeinek és térképének kihirdetését az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészeletről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendelet tartalmazza, amely 2010. május 26-án lépett hatályba.

E két jogszabály kihirdetésével befejeződik a Natura 2000 területkijelölések folyamata. (Erdészeti Lapok CXLV. Évf. 7-8. szám, 2010. július-augusztus)

8. 14.8 Következtetések a kölcsönös megfeleltetésre vonatkozóan

Az EU 2003. évi keltezésű, a különböző agrár- és vidékfejlesztési támogatásokról szóló jogszabállyal vezetett be a „kölcsönös megfeleltetés” fogalmát, illetve követelményrendszerét. Ez egy **komplex követelményrendszer**, mely alapvetően az egészséges étel-miszer-előállítás és az élő környezet megóvása érdekében a **környezetbarát mezőgazdasági termelés, a felelősségteljes haszonállattartás és az**

A KÖLCSÖNÖS
MEGFELELTETÉS ÉS A
BIRTOKRENDEZÉS

élelmiszerbiztonság bizonyos minimum-követelményeit tartalmazza. A „kölcsonös megfeleltetés” bevezetése, a sokrétű szabályozás, az alkalmazásának ellenőrzése a jogalkotókat és jogalkalmazókat egyaránt újfajta megközelítésre készíti, hiszen működőképessége érdekében gyakorlatias, végrehajtható és ellenőrizhető szabályozást kíván. Természetesen a KAP költségvetéséből támogatott gazdálkodóknál mindezeket túl komoly mérlegelést kíván az is, hogy az előírások betartása mennyiben befolyásolja versenypozíciójukat. A sokrétű követelményeknek való megfelelés (teljesítés) alapfeltétele annak, hogy egy üzem az egyébként jogosult teljes közvetlen támogatási összeget megkaphassa, továbbá megkaphassa az EMVA II. tengely támogatásainak teljes összegét. A régi tagországok 2007-től, az **újak (EU10)** 2009-től részben, teljes-körűen pedig **2013-tól kötelesek alkalmazni a követelményeket.**

Az alábbi következtetések vonhatóak le a „kölcsonös megfeleltetés” és annak a KAP-ban betöltött szerepéről:

- A kölcsonös megfeleltetés követelményei nem új-keletűek, hanem korábban, jórészt a csatlakozásunk előtt is hatályos jogszabályokon alapulnak. Újdonsága az, hogy ezeket a jogszabályokat keretbe foglalja, az alapvető követelményeket összerendezi és a közvetlen támogatások kifizetését a minimális feltételeknek való megfeleléshez köti.
- A rendszer alkalmazásával kapcsolatban a **tagállamok főbb kötelezettségei: a jogi szabályozás, a gazdák segítése** a követelmények betartásában (szaktanácsadás), az **intézményrendszer megteremtése**, benne az előírások betartásának ellenőrzése és az esetleges szankcionálás.
- A gazdálkodóknak a minimális követelményeket be kell tartaniuk ahhoz, hogy az egyébként jogosult közvetlen kifizetések teljes összegét megkaphassák. Ellenkező esetekben szankcióra számíthatnak, ami a **közvetlen kifizetések csökkentését**, súlyosabb esetben a támogatásokból való kizárásukat jelenti.

Összegzésként azt emeljük ki, hogy a kölcsonös megfeleltetés előírásainak megsértése (nem teljesítése) ugyan csak támogatáscsökkentést, esetleg a támogatásokból való kizárást vonhat maga után. (Dorgai et al.,2009)

9. 14.9 Összefoglalás

A modul ígértének megfelelően leírta az agrármodernizáció és az európai agrármodellt. Bemutatta a többfunkciós mezőgazdaság és a birtoktervezés kapcsolatát. Részletesen tárgyalta a Közös Agrár- és Vidékpolitika Magyarország számára felkínált lehetőségeket. Értelmeztük, a „kölcsonös megfeleltetés” fogalmát, majd annak jogi szabályozását bemutattuk. Jelentős terjedelemben kerültek ismertetésre a Natura 2000 hálózatba sorolt területekre vonatkozó „kölcsonös megfeleltetés” előírásai. Következtetések során összegeztük a „kölcsonös megfeleltetés” helyét és szerepét a Nemzeti Agrár Környezet Politika eszközrendszerében.

Önellenőrző kérdések:

1. Mít jelent a többfunkciós agrármodell Európában és Magyarországon?
2. Sorolja fel az európai mezőgazdálkodás modelljének legfőbb dimenzióit!
3. Ismertesse a birtoktervezés folyamatát a többfunkciós mezőgazdaság feltételezésével?
4. A Közös Agrár- és Vidékpolitika milyen stratégia kialakítását kívánja meg Magyarországtól?
5. Mít ért a „kölcsonös megfeleltetés” komplex követelmény rendszerén?
6. A „kölcsonös megfeleltetés” követelményeinek betartása, miként és milyen externáliákat hoz létre?
7. A „kölcsonös megfeleltetés” mely támogatási „alapszabály” kereteiben jeleníti meg előírásait? Miként teszi azt?
8. A Natura 2000 hálózat milyen hatással van a már kialakult földhasználatra?
9. A „kölcsonös megfeleltetés” mely előírásai vonatkoznak a Natura 2000 hálózat megvalósulására vonatkozóan?
10. Milyen hatással van a kölcsonös megfeleltetés intézménye a védelemre és mikortól lesz ez kötelező?

11. Milyen következtetésekre jutott a „kölcsonös megfeleltetés” helyéről és szerepéről a NAKP eszköztrendszerére vonatkozóan?

10. 14.10 A tárgymutató, fogalomtár

NAKP: Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program

Európai Agrármodell

WTO: Világkereskedelmi Szervezet

Birtokstruktúra korszerűsítés

CARPE: Közös Agrár- és Vidékpolitika

CAP (KAP): Európai Unió Közös Agrárpolitikája

NVT: Nemzeti Vidékfejlesztési Terv

SPS: Single Payment Scheme”összevont gazdaságtámogatási rendszer”

Irodalomjegyzék

ÁngyánJ. - Menyhért Zoltán: *Alkalmazkodó növénytermesztés, környezet- és tájgazdálkodás*, Szaktudás Kiadó Ház, Budapest, 2004.

Ángyán József: *Az európai agrármodell, a magyar útkeresés és a környezetgazdálkodás.*, Agroinform Kiadó és Nyomda Kft., Budapest, 2001.

Bartolini, F. – Gallerani, V. – Raggi, M. – Viaggi, D.: *Modelling the Effectiveness of Cross-Compliance under Asymmetric Information*, Paper presented at the 107th EAAE Seminar Modelling of Agricultural and Rural Development Policies, Sevilla, Spain, 2008.

Dauner,: *Dereguláció, annak céljai, lépései és eddigi eredményei, előadás*, FVM Stratégiai Főosztály, p. 8., 2008.

Demeter András, Natura 2000-: *Európai hálózat a természeti értékek megőrzésére*, Budapest, 2000.

Biró Sz., Dorgai L., szerk., Molnár A.: *Áruteremelő állattartásunk és a „kölcsonös megfeleltetés” alkalmazása*, Agrárgazdasági Kutató Intézet, Agrárgazdasági Tanulmányok 2009.5.szám, Budapest, 2009.

Report, LEI , Hague, p. 82., 2007.

Compliance with mandatory standards in agriculture;, A comparative approach of the EU vis-à-vis the United States, Canada and New Zealand, Report LEI , Hague, p. 121., 2007.

Kelemen Eszter,: *Gazdálkodás harmóniában a természettel, Tájékoztató a Natura 2000 területek fenntartási terveiről*, Budapest-Gödöllő, 2009.

Rakonczay Zoltán,: *Magyarország védett természeti területei*, Mezőgazda Kiadó és a Nyugat-Magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Kar közös kiadása, Budapest, 2008.

Rakonczay Zoltán,: *A természetvédelem története Magyarországon*, Mezőgazda Kiadó, Budapest, 2009.

Swales, V. – Arblaster, K. – Bartley, J. – Farmer M.: *Evaluation of the Application of Cross Compliance as Foreseen under Regulation1782/2003*, Replies To Evaluation Questions, Deliverable prepared for DG Agriculture, Alliance Environnement, p. 166., 2007.

Dr. Szabó Gy.,: Nyugat Magyarországi Egyetem Geoinformatikai Főiskolai Kar, Székesfehérvár, 2004.

Dr.Szabó Gyula,: *A Natura 2000 hálózat hatása a föld (terület) használatra*, Székesfehérvár, 2005.

A KÖLCSÖNÖS
MEGFELELTETÉS ÉS A
BIRTOKRENDEZÉS

Dr. Szabó Gyula.: *Föld és területrendezés*, TÁMOP jegyzet, „Tananyagfejlesztés a GEO-ért”, 8., 11. modul,
Székesfehérvár, 2010.